

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 27 Şubat 2019

Tarımın Çökertililiği

TMMOB Makina Mühendisleri Odası (MMO), “*Sanayinin Sorunları*” bülteninin Şubat sayısını, *tarımda yaşanan sert düşüşlerin imalat sanayii alt dallarına etkisine* ayırdı. İktisatçı-yazar **Mustafa Sönmez**’in katkılarıyla hazırlan Rapor, tarımı çökerten politikaların sonuçta katı bir gıda enflasyonu sorunu yarattığını vurgulayarak, başta gıda-içecek sanayii olmak üzere tarımla ilişkili sanayi dallarının da olumsuz etkilendiğine dikkat çekmekte. Bugünkü yazımda söz konusu raporun bulgularını sizlerle paylaşmak arzusundayım.

Bilindiği üzere, TÜİK’in verilerine göre Ocak ayında yıllık enflasyon oranı tüketici fiyatlarında yüzde 20.4’e, üretici fiyatlarında ise yüzde 32.9’a ulaştı. Ocak ayında enflasyonda en yüksek artış aylık bazda yüzde 6.4’lük artış ile gıda sektöründe gerçekleşti. Bu artış, Ocak ayında 2003 yılından bu yana, yani son 16 yıldaki en yüksek düzey olarak gözlenmekte. Fiyatı en çok artan 25 ürün sıralamasında ilk 9 sırada yaş sebze ve meyve ürünleri yer aldı. İlk 15 ürünün 12’si sebze ve meyve ürünleri oldu.

Gıda enflasyonundaki artış kuşkusuz son bir iki ayın değil yıllardan beri tarımda biriken ve kronikleşen sorunların doğrudan sonucu. Önemli bir tarım ve hayvancılık potansiyeli olan Türkiye’de tarımın gerilemesi, AKP döneminde hızlandı. Tarıma önemli destekleri olan kamu kuruluşlarının Hazine’ye yük oluşturduğu gerekçesiyle özelleştirilmesi, tarımı önemli bir destekten mahrum bıraktı. Bunun yanında, hemen bütün Avrupa Birliği ülkelerinde tarıma destekler korunur ve yer yer artırılırken Türkiye’de, kamu maliyesinde mali disiplin sağlamak adına destekler azaltıldı. Desteklerin azalması ile birlikte, Kürt sorununa barışçı çözümler üretmek yerine “güvenlikçi” politikalarındaki ısrar, bunun devamı olarak Güneydoğu’daki birçok köy ve mezrada zorunlu göç uygulamasına geçilmesi, can ve mal korkusu ile köylerin terki, tarımsal potansiyelin de körelmesi sonucunu yarattı. Tarım ve sanayide yatırımlarla beslenecek verimlilik artışlarına dayalı bir üretim planlaması yerine *İstanbul kent rantı iştahına* öncelik tanınması sonucunda tarım üreticisinin üretim motivasyonu da azaldı. Tarımsal faaliyetler önemli bir nüfus için geçim alanı olmaktan çıkarken, kırsal nüfus yaşlandı.

Tarımda yaşanan üretim gerilemeleri, bitkisel ve hayvansal ürünleri işleyen gıda ve içecek sanayii başta olmak üzere, tarımsal sanayileri de olumsuz etkiledi. Bunların yanı sıra tarıma girdi veren yem, tarımsal ilaç, gübre, traktör gibi sektörler de tarımdaki gerilemeden olumsuz etkilendiler.

Bu sorunlar TC Merkez Bankası’nın 2018 Üçüncü Çeyrek Enflasyon Raporunda da dile getirilmekteydi. TCMB Raporu, “*Türkiye’de işlenmemiş gıda ürünlerinde zaman zaman ortaya çıkan arz açıklarının ani ve yüksek fiyat artışlarına sebebiyet vermesi asıl itibarıyla yapısal faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu noktada, etkin ve dinamik bir tarımsal üretim planlaması yapılamaması önemli bir yapısal sorun olarak görülmektedir*” biçimindeki yorumuyla tarımda süregelen yapısal sorunların özüne değinmekteydi.

2000’den bu yana tarım sektörünün milli gelirden aldığı pay yüzde 10’lden, yüzde 5.7’e; tarımda çalışan sayısı ise 7.7 milyon kişiden, 5.3 milyona geriledi. Tarım alanları toplamı ise

2003'teki 26 milyon hektardan, 2017'e gelindiğinde 23.4 milyon hektara gerilemiş idi. Bu dönüşümler, emeğin tarımsal üretime katkısını arttıracak daha yüksek katma değerli sermaye yatırımları veya teknolojik inovasyona dayalı verimlilik artışları aracılığıyla değil, doğrudan doğruya tarımsal üretimin çökertilmesi yoluyla yaşandı.

Tarımda yaşanan üretim gerilemeleri, bitkisel ve hayvansal ürünleri işleyen gıda ve içecek sanayii başta olmak üzere, tarımsal sanayileri de olumsuz etkiledi. Bunların yanı sıra tarıma girdi veren yem, tarımsal ilaç, gübre, traktör gibi sektörler de tarımdaki gerilemeden olumsuz etkilendiler. Bunun sonucunda gıda imalat sanayiinde 2018'in Eylül ayından itibaren şiddetli üretim kayıpları baş gösterdi. Gıda imalat sanayileri Eylül'de yüzde 2; Ekim'de yüzde 5.5; Kasım'da yüzde 4.3; Aralık ayında ise yüzde 11.3 daralma gösterdi.

Makine Mühendisleri Odası'nın raporu yapılması gereken ilk adımın tarladan sofraya sorunları bir bütün olarak ele almak olduğunu altını çizerek şu sorunların çözümünün acilen şart olduğunu vurguluyor. Bu sorunların en başında yüksek girdi fiyatları, çiftçinin üretim iştahının kaybolması ve üretimi terk etmesi, pazarlama zincirindeki sorunlar nedeniyle ürünün tüketiciye pahalı ulaşması geliyor. Ürün kayıpları, iklim değişikliğine bağlı afetler, yıkıcı ithalatın yarattığı tahribat, üretici kooperatiflerinin yetersizliği konuları üstünde de durulması gerekiyor.

Bu sorunların tümünü kucaklayan bütüncül bir tarım ve sanayi politikasının oluşturulması ve kararlılıkla uygulanması ise, kuşkusuz, tarımın yanı sıra onunla ilişkili sanayi alt sektörlerini yeniden ayağa kaldırmanın da ön şartları.